

3. Winkler Lajos bemutatott egy készüléket, mellyel gázok és gőzök sűrűségét igen gyorsan és elég pontosan meg lehet határozni. Ennélfogva molekulasúlyok ellenőrzésére az eddigi eljárásokkal szemben, egyszerűségénél fogva, sikeresen használható.

Az 1896. évi december 22-ikén tartott ülésen

1. Bittó Béla »*A Legat-féle acetone kémhatás kiterjesztése más vegyületekre*« című előadásában válaszol Denigues hasonló című dolgozatára, ki a nitroprussid-nátriumot lúgos közegben csaknem azonos esetekben alkalmazta, mint ő, a nélkül, hogy az ő dolgozatáról megemlékezett volna.

2. Messinger József »*Az acetone meghatározása methylalkoholban*« címmel megismertette a Kraemer és saját eljárását. Előbbi a jodformot méri, ő pedig titrá-

lás útján talált adatokból következtet az acetone mennyiségére s a szakértők véleménye az utóbbi eljárás felé hajlik.

3. Nuricsán József megismertette a *vámos-gálfalvi ásványos víz* kémiai elemzését, melyből kiderül, hogy ez a sós víz a halli és csizi víz között foglal helyet.

4. Pfeifer Ignác »*Calciumcarbide és acetylén*« című előadásában megvilágosítani törekedett a calciumcarbide és acetylén ipari értékét, s arra a következtetésre jutott, hogy ára és az acetylén expozív tulajdonsága miatt, egyelőre nem válthatja be a hozzája fűzött reményeket.

Wartha Vincze az acetylén robbanó sajátágához fűzött észrevételeket s az acetylén robbanó gázelegyeire és vegyületeire való tekintetből szükségesnek tartja, hogy az acetylénnel mindennemű foglalkozás a legnagyobb óvatossággal történjék.

LEVÉLSZEKRÉNY.

TUDÓSÍTÁSOK.

(5.) A »*Magyar Kémiai Folyóirat*«-ot újévtől kezdve Ilosvay Lajos és Molnár Nándor szerkeszti; a folyóirat januárius számában a következő lelkes felhívást intézik az olvasókhoz:

»1897 januárius havától kezdve a M. Kémiai Folyóirat szerkesztését mi vettük át. Szaklapunk a kezdet nehézségeivel szerencsésen megküzdött, de azért sorsát még mindig nem mondhatjuk biztosnak. A munkatársak érdeklődése talán nagyobb ma, mint kezdetben volt, ellenben a pártolók száma fogyóban van. A pártolás csökkenését véletlenségnek tulajdonítjuk; mert nem hihetjük, hogy a chemia iránt érdeklődők száma, vagy — a mi ügyünkre nézve még rosszabb lenne — hazafiságon alapuló áldozatkészsége csökkent volna. Közművelődési állapotainkról nem szabad olyan bizonyítványt állítani ki, hogy Magyarországon a XIX. század végén még egyetlen chemiai szaklap sem tartható fenn. Hihetetlennek tartjuk, hogy folyóiratunk iránt a lelkesedés csak rövid ideig tartó fellobbanás volt, s nem tudunk belenyugodni abba a gondolatba, hogy, miként nagyon sok szép és hasznos vállalat, azonképen a chemiai ismeretek fejlesztésére és terjeszté-

sére alakult e folyóirat élete is, a szalmatűz gyorsan elfogyó melege miatt szűnjék meg.

Érélyes szellemi és anyagi támogatást kérünk mindazoktól, a kik művelődési törekvéseink iránt velünk éreznek. Lehetetlen, hogy Magyarország chemikusai, gyógyszerészei, tanárai, orvosai s általában azok, a kik a chemiát önmagáért vagy az általa segített célért művelik, oly kevesen legyenek, vagy a szellemi és anyagi tőkének csak oly csekély értékével rendelkezzenek, hogy egy havi folyóirat sorsát ne biztosíthassák.

Mindenek előtt arra törekszünk, hogy az önálló munkálkodáshoz szükséges kedvet fokozzuk. Azoknak, a kiknek szükségök van rá, tudományos és gyakorlati kérdésekben szívesen szolgálunk útbaigazítással.

A mennyire folyóiratunk terjedelme enged, tájékoztatni fogjuk olvasóinkat a külföld tudományos mozgalmairól, s minthogy a chemiai ismereteknek mennél szélesebb körben való terjesztését is feladatunknak tekintjük, örömmel helyet adunk minden olyan közleménynek is, a mely közérdekű kérdést vonó stílusban, részletesebben fejteget.

Gondunk lesz rá, hogy a chemiai irodalom műnyelve, a gondolatok kifejezésében

minden idegenszerűségtől megtisztulva, határozott alakot öltön.

Már a M. Ch. Folyóirat alapításakor egyik feladataul az volt kitűzve, hogy a folyóirat hézagos chemiai irodalmunkat is fejleszteni törekedjék. Az elmúlt két évben Thán Károly és Lengyel Béla egyetemi tanárok segítették elődünket, Winkler Lajos-t, hogy e feladatot megvalósíthassa. Mi is abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy az alapításakor kijelentett egészséges elvhez hívek maradhatunk, minthogy Felletár Emil dr. országos törvényszéki vegyész, ki évtizedeken át értékes tapasztalatokat gyűjtött, és kipróbált erejű segédje, Jahn József, készséggel vállalkoztak, hogy az 1897. évben, a folyóirat mellékleteként »A törvényszéki chemia elemei« című, valóban hézagpótló munkájokat megírják.

Nem a mi, hanem a M. Chemiai Folyóirat ügyét ajánljuk olvasóink, szaktársaink jóakarátába. Nekünk más vágyunk nincs mint az, hogy a szerkesztő-bizottság és chemia-ásványtani szakosztály belénk helyezett bizalmát hű sáfárkodással érdemeljük ki.

Kívánjuk, hogy a felszólítás ne legyen a puszta kiáltó szózat, s hogy a Magyar Chemiai Folyóirat ügye fellendüljön, mert a folyóirat tartalmassága és olcsósága miatt nagyon megérdemli a pártolást.

(6.) *A madárvonulás megfigyelésének kiterjesztése.* A 80-as években Rudolf trónörökös személyes pártolása révén keletkezett erős lüktetés, mely az 1884. évben Bécsben megtartott első nemzetközi ornithológiai kongresszuson egy, a földtekét borító madár-megfigyelő hálózat kezdeményezéséig fokozódott, már óriási voltánál fogva is igen hamar akadózni kezdett, a trónörökös halálával pedig úgyszólván derékon tört ketté. Az 1891-ben Budapesten tartott második nemzetközi kongresszust már csak úgy lehetett megtartani, hogy gróf Csáky Albin akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter elhatározásából kelve, magyar szakörök készítették elő és hajtották végre az egészet. Az 1884-ben megválasztott nemzetközi állandó bizottság pedig ez alkalommal igazán siralmas szerepet játszott; sőt egyik oszlopos tagja igen tetemes összegről számot sem birt adni. Az osztrák megfigyelő hálózat — melyhez a magyar megfigyelők is csatoltattak — a nagy krízisbe belehalt, feloszlott; évi jelentései megszüntek s nem érték meg a földolgozást. Itt Magyarországon ellenben föllendült az ügy. Gróf Csáky Albin a magyaroktól elő-

készített és végrehajtott 1891-iki nemzetközi ornithológiai kongresszus sikerét arra használta fel, hogy megteremtette a »Magyar Ornithológiai Központot«, mely életre keltette és szervezte a magyar megfigyelő hálózatot, még pedig egyedül álló alapokon.

Az új intézmény folyóirata, az »Aquila«, két nyelven közrebocsátva, feldolgozott anyagot közölt, melynek tanúságai széles körben keltettek figyelmet, s kivált ez a körülmény volt az, a mely az osztrák ornithológusokat arra bírta, hogy egykori szervezőtök felélesztéséről gondolkozzanak. Liburnai Dr. Lorenz Lajos, a bécsi cs. és k. udvari múzeum madártani osztályának öre, Ferencz Ferdinánd főherceg kísérfje, a Magyar Ornithológia: Központnál kereste a tájékozódást s ennek a magyar intézetnek a közreműködése eredményezte azt, hogy az osztrák kormány megszüntette a nemzetközi bizottság subvencióját s azt saját területe ornithológusainak juttatta, a kik azután összeállottak s hálózatuk szervezését azokon az alapokon kezdeményezték, a melyeket a magyar intézet állapított meg.

Az ügy vezetésével a bécsi ornithológiai egyesület Dr. Lorenz-et bízta meg, ki már ki is adta a felhívást s a megfigyelést szabályozó mintázatokat. Egyazon időben a Magyar Ornithológiai Központ élt Kállay Béni közös pénzügyminiszternek még 1891-ben adott felhatalmazásával, hogy t. i. a midőn idejét elérkezettnek látja, forduljon hozzá s ő legott életbelépteti a megfigyelést Bosznia és Hercegovina területén. A felkérés megtörtént s a miniszter szokott erélyességével azonnal utasította Reiser Othmár-t, a szerajevói múzeum kitűnő ornithológusát, a hálózat szervezésére, a melybe a Bjelašnica hegyi obszervatorium is bele lesz vonva. Így tehát a magyar intézmény kezdeményezésére és mintájára az az egész terület nyer megfigyelő hálózatot, a melynek legdélibb pontja majdnem a 42-ik, legészakibb pontja az 50-ik é. sz. fokot érinti, tehát 8 szélességi fokot foglal magában; a melynek megvan a maga tengermelléke — az Adria keleti partja —, havasi régiója —, az osztrák-tiroli alpesek —, szigetserű havasi hegysége — a Kárpát, erdőrejszi havasok —; s megvan jellemző alföldje — a magyar és a galicziai terület. Épen ezeknél fogva biztosra vehető, hogy az azonos eljárás és az egységes elven alapuló igazi feldolgozás nevezetes eredményeket fog szülni. Az osztrák felhívás nem

érinti a magyar intézmény vezető szerepét az ügyben s mi ezt az eredményre való tekintetből nem is tesszük szóvá. Elvégre is legelső sorba tartozik a hálózat; a többi úgy is ott van a M. Ornithológiai Központ irattárában.

Egyet azonban mélyen kellene sajnálnunk, s ez az, hogy a midőn az osztrák területnek megvan a Sonnblick, Boszniának a Bjelašnica hegyi obszervatóriuma: mi nem tudunk szert tenni a Tátrán tervezett obszervatórium életbeléptetésére!

HERMAN OTTÓ.

(7.) *Nyári zivatar Egerben.* Az enyhe időt élvezendő, márczius 2-ikán d. u. 5 órakor sétára indultam; pontosan 4 perccel

fél hat előtt a nyugoti égtájon nagyot villámlott; fél 6-kor a villámlások sűrűbben ismétlődtek; dörgés még nem volt hallható; $\frac{3}{4}$ órakor villámlás és dörgés következett, mely utóbbi 2 perczig tartott (órán figyelve), ekkor egy rövid villám és egy óriási csattanás következett, mely megrezegtette az ablakokat és az íveges folyosó tábláit; olyan, milyenre a nép azt szokta mondani: leütött valahol. Azután megeredt a záporosd és esett erősen 6 óráig, gyengébben $\frac{1}{2}$ 7 óráig; most (8 órakor este), midőn e sorokat írom, még mindig villámlik, de dörögni, nem dörög. Szél nem volt. Sok helyen az udvaron még nagy dombokban van az összefagyott hó.

BIEDERMANN ADOLF.

KÉRDÉSEK.

(43.) A múlt őszön Csík-Balánbányáról az 1795 m. magas Nagy-Hagymás hegyre rándultam ki; Balánbányán hallottam, hogy a N.-Hagymáson gyopár, Gnaphalium is virít, de biz azt szorgos keresés daczára sem találtam; ellenben a mellékelt növényt elég gyakran láttam. Bátorokodom kérdést intézni, miféle növény ez? A csúcs közelében még virágozni láttam: Scabiosa, Campanula, Gentiana, Leontodon, Achillea, Hieracium (?) példányokat.

Balánbányán néhány példány Gnaphaliumot kaptam, miből szintén bátorokodom mellékelni.

V. F.

(44.) Sziveskedjék megmondani, vajjon a német »Maurachen« (gomba) ugyanaz-e, mint a magyar »szömörce«? Vagy ha nem, a mint magam is gondolom, mert hiszen Maurachen magyarul *kucsma*gomba, mi hát a szömörce?

R. K.-NÉ.

(45.) Úgy látszik, hogy e télen már meg nem tölthetem jégvermemet; igen lekötelezne, a ki felvilágosítana, hogy mi módon lehetne legolcsóbban esetről esetre annyi jéget készíteni, a mennyi a háztartásban (egy-egy étel elkészítéséhez, ital hűtésére) kell; s hogy hol lehetne a hozzávalókat beszerezni?

I. I.

(46.) Az esés véggyorsaságát eme képletel fejezzük ki: $v = \sqrt[3]{2 \text{ g s}}$. Igen nagy távolságban a földtől »s« mindig nagyobb és »g« mindig kisebb. Ha a szabad esés végtelen távolsóból kezdődik, »v« melyik értéket éri el?

V.

(47.) Gyümölcsből vagy törkölyből főzött pálinkáról hogyan lehet megtudni, vajjon

tisztán az illető anyagokból készült-e? Mily eljárással lehet megtudni, hogy szesz, és milyen szesz, és mennyi adatott hozzá?

T. E.

(48.) Hazánk erdélyi részének ásványvizei közül melyik közelíti meg leginkább az eperjesi Salvator-forrás vizét, kémiai összetétel és hatás tekintetében?

M. Gy.

(49.) A kezelésem alatt álló nagybirtok összes kútjainak (15) vize általában olyan természetű, hogy bármelyikét használna is az ember, örökösen emésztési zavarokkal (székrekedés) küzd, jöllehet ezen kutaknak csak egy része van szikes természetű talajban ásva. Milyen eljárással lehetne e vizeket preparálni, hogy élvezhetők legyenek említett rossz tulajdonságaik nélkül?

B. K.

(50.) Sok helyen szokásban van a vas-kályhákról vizet elpárologtatni, hogy a levegő nedvességét fokozzák. Van-e e szokásnak valami jó hatása az egészségre? A nedvesség ilyenmő fokozása csökkentheti-e a butorok megkasadozását?

O. I.

(51.) Biró Lajos sorsa nagyon felkötötte érdeklődésemet Új-Guinea iránt s kérek szíves felvilágosítást, vajjon Új-Guineáról jelent e meg bővebb ismertetés?

IFJ. V. A.

(52.) Egyik napilapunk tárczában az volt olvasható: »Ki ne tudná, hogy 30—40 fokú hidegben az acél elveszti rugalmasságát, a vas veszít teherbírásából; elpattan, széttörök mint a cserép és ezért az ily túlságos hideg napokon Észak-Amerikában megszüntetik a vasúti közlekedést.« Tudommal a tengely- és keréktörések azért gyakoribbak

télen, mert a pálya merevvé fagy s így nem enged a nagyobb rázkódásoknak. Melyikünk téved? K. J.

(53.) Hegyi bérgazdaságom majorja 250 méter tengerszíni magasságban fekszik; a legközelebbi bőséges vízi kút a majortól 600 m. távol és 50 m.-rel alacsonyabban van, a

honnán a vízfelszállítás lajtjal nagyon nyugós és költséges. Ezen segítendő, mely expediens volna alkalmas a napi 50—60 hl. vízszükségletnek olcsóbb kielégítésére? Nem volna-e célszerű petróleum-mótorral a vizet felnyomtatni, s esetleg mily költséggel járna az? R. M.

FELELETEK.

(15.) A karborundum igen finom pora chrómsavas ólommal keverve, elégethető és a képződő szénsav K H O-ban felfogható.

A Si és a többi alkotórészek meghatározására a karborundumot Na KCO₃-al olvasztjuk össze és úgy bánunk vele, mint a szilikáttal. Tudomásom szerint a N-t a karborundumban nem mutatták ki, de valószínűleg van benne, mert Mehner H. szerint a Si, B, Mg, Ti, Va nitridjei előállíthatók, ha ezek oxidjait szénnel vagy koksszal keverjük és nitrogént vagy levegőt vezetünk keresztül, midőn ezeket az elektromos kemencében megolvastjuk.

A karborundum készítésénél használt koks is tartalmaz nitrogént, és így valószínűleg magában a karborundumban is lesz nitrogén. G. A.

(25.) A környéken én már néhány éve üzöm a róka mérgezését, még pedig a következő módon: Frissen lőtt verebek mellkasát éles késsel megnyitva, porrá tört strychnint 20—25 cg.-jával hintek bele, azután összenyomogatom, vigyázva, hogy a tollakat be ne keverjem strychninnel; ügyelni kell arra is, hogy kézzel, kivált dohányos kézzel ne sokat fogdossuk a verebet, mert tapasztaltam, hogy az ilyen verebet a dúvadak meg nem eszik. — 8—10 fok C. hőmérsékletben is mérgeztem már, és a strychnin sohasem mondta fel a szolgálatot; ha felmondja, az az oka, hogy a strychnin nem volt friss. Legcélszerűbb a mérgezett verebeket este kitenni, reggel pedig, ha még ott vannak, beszédni, hogy a varjak stb. el ne fogyasszák. Ily módon én egy télen át 25 rókát, 8 nyestet és egy vadmacskát pusztítottam ki. Természetes, hogy a mérgezésnek nagyon szorgalmasan és gondosan utána kell nézni. A módszer, mondhatom, jó és olcsó is.

HORVÁTH IMRE.

(25.) A vadak mérgezésére vonatkozó dolgok megtalálhatók »A vadászati ismeretek kézikönyve« című munka III. kötet 1. részének 413—421. lapjain. Jól sikerül a mérgezés tojással. A tojás egyik végét tollkessel feltöri, egy kis késhegyi strychnint

bele tesz a lyukba az ember s azután valami vékony pálczácskával — legalkalmasabb a virginia szivar szalmája — megkavarja, a lyukat cigaretta papírral betapasztja, a tojást két végénél fogva ujjai közé veszi, jól összerázza, hogy a mérgező anyagával elkeveredjék, s végre a lyukat cigaretta papiros többszörös rátevésével tökéletesen leragasztja. Ragasztóul a lyukból kiszivárgó tojásfejrje szolgál. A tojást a róka járása mellett bokorba tegyük, hol pár nap alatt rendszeren megtalálja s nem messze onnét megdermed.

Mások jobbnak tartják madarakba — varjú, szarka, veréb — tenni a mérget, mint pl. a hónaljba, mindkét oldalon. Biztosabb, ha a strychnint előbb viaszburokba teszik. A viaszburok készítésének leírása az idézett munkában le van írva. A viaszburok azért jobb, mert a róka nem érzi meg oly könnyen a mérgező keserű voltát. Ügyelni kell arra, hogy a madáron rajta ne maradjon az emberi szimat (szag).

Vittman főerdész róka mérgezésére strychninnel töltött aszalt szilvát, heringet, szardellát használt. Nyers húsból és tüdőből készített kolbászkák is jók, mert az eső vize nem mossa ki belőlük a mérget.

ILLÉS NÁNDOR.

(25.) A rókákat először valamely dög (ló, kutya, macska stb.) arra a helyre szoktatjuk, a hol mérgezni akarunk. Midőn már a kitett dögöt szorgalmasan felkeresik, a dög mellé kisebb-nagyobb távolságra falatokat — olyanokat, a melyben később a mérget akarjuk tenni — rakunk ki. Ha a rókák e falatokat is felveszik, megmérgezett falatok kirakásához folyamodunk.

A strychnint legjobb zselatintokocsákba tenni, a melyeket a gyógyszertárakban használnak, ha pedig ilyen nincs rendelkezésünkre, viaszból magunk is készíthetünk.

A viaszt egészen vékony áttetsző lepénnyé nyomkodjuk. Az ilyen lepényt egy hengeres fűcskára, czeruzára nyomjuk, úgy hogy viaszból készült kis hengert kapunk. Ebbe a kis viaszokba tesszük a mérgeadagot,

s a hengerkét nyitott végén összenyomjuk, és a tokocskát a falatba tesszük. Falatnak legjobb a frissen lőtt veréb, vagy heringfej. A strychninnel telt tokocskát a száján keresztül egész a begyéig vagy torkáig lenyomjuk s az így elkészült falatot tesszük ki.

Veréb és heringfej azért jobb a húsdaraboknál, mert az utóbbiakat a madarak, varjak, szarkák, szajkók is szívesen felveszik.

A hideg csak annyiban van hatással a mérrege, a mennyiben működését lassítja, s így a róka tovább viszi az irháját, mint különben.

BORSICZKY.

(25.) A mérgezett hús kirakása előtt a rókák tartózkodási s leginkább oly helyeken, a hol a rókák bizton megfordulnak, 2—3-szor kell mérgezetlen lóhúst vagy mérgezetlen kis madarat kitenni; de mielőtt a kijelölt helyre ki lenne téve, előbb a mérgezetlen hús egy jó nagy körben a földön húzandó.

Az egy falatot tevő csalétket a róka, ha csak rátalál, felveszi, s ha ezt 2—3-szor megtette, akkor lehet a mérgezéshez hozzáfogni, a következőkép: Egy darab mérgezetlen húst a földön vonszolva, a régi helyek egyikére vagy többjére is mérgezve kitevünk, mert akkor mérgezzük be a húst, ha már a helyen vagyunk, a hol ki akarjuk tenni. Legjobb a mérgezést keztyűs kézzel végezni, és pedig úgy, hogy az egy falatot tevő lóhúsból késsel egy kis kerek darabot kivágunk s ennek helyébe tesszük a mérget s a húst újra rá tesszük, így azután a mérgezésre készen van.

Ha pedig madarat kell mérgezni, az következőkép legjobb: A strychnint beöntjük egy vékony üvegcsőbe, az üvegcsövet a madárnak kinyitott száján át bedugjuk a gyomrába s ott a mérget kiöntjük az üvegcsőből, ez a legjobb és leghatásosabb mód.

Arra mindig tekintettel kell lenni, hogy a kitett csalétek a rókalyuktól elég távol legyen, hogy hatása még az előtt bekövetkezzék, mielőtt a róka a lyukba bujhatna; így a megmérgezett róka tetemét megtalálhatjuk.

A strychnin — 6—80-nál, minthogy a hús megfagy, nehezebben oldódik a róka gyomrában, de hatását nem veszti el; magam találtam ily hidegben megmérgezett rókát.

SCUHÁRD ANTAL.

(25.) Rókát legjobb madárdöggel mérgezni. A lelőtt veréb, szajkó és szarka koponyáját meg kell lékelni, s az agyvelőt vagy pedig a gyomrot megmérgezni. A mérge általában ne legyen a felszínen, mert keserű

íze a vadat elriasztja, hisz a konyhasónál ügyis sokkal gyorsabban s jobban hatja át a szöveteket. Az ember jól teszi, ha e műveletkor száját-orrát finom kendővel köti be, hogy az esetleg felszálló port be ne lehelje, sebes kézzel hozzá sem fog, sőt mindenkor jó a körömalj védelmére keztyűt húzni. A mérgezett dögöt utaktól, ösvényektől távolabb fekvő csendes, tisztás helyekre kell kitenni, mert vizes időben a róka nem nedvesíti be sűrűségben a bundáját, meg ott az ember sem mozoghat. Minden reggel útánna kell nézni, hogy nem járt-e ott a róka s minden nyomot követni, de egyszersmind el is kell törülni, hogy a következő reggel zavarba ne jöjjünk. Sokszor több éjjelen át a róka csak gyanakodva kerülgeti a dögöt, de nem nyúl hozzá, azért kitaratók legyünk. Ezekből világos, hogy erre a havas téli idő legjobb, meg azért is, mert a dög tovább eláll, holott nyáron hamar romlik, a róka bundája sem ér semmit s a nyájjal kinnt járó kutya, sőt a házi disznó is könnyen áldozatul esik.

A strychninum muriaticum nem olyan hatásos, mint a strychninum nitricum; ez utóbbiról biztosan tudom, hogy a máramarosi 26 fok C. hidegben is megvolt a hatása, mihelyt meleg gyomorba került.*

H. G. F.

(30.) Az a félórai hajsza elég volt arra, hogy a vadkan beleinek s heréinek bűze húsára is kiterjedjen. Különben pedig mindenféle vad, sőt a házi kecskekak is, kivált a párosodás idejében olyan bűzös, hogy húsuk minden sérülés nélkül is élvezhetetlen. Így van ez a szarvasbikánál is.

H. G. F.

(30.) Ha a vadkant görgés (bugás) idején lőtték, akkor a húsa bakszagú lehetett, a mi élvezhetetlenné teszi gyakran a bika, sőt még a nyul húsát is.

I. N.

(40.) Nekem épen a kérdésnek megfelelő vizerőre berendezett kis műmalmom van itt Abrudbányán teljesen új berendezéssel; de mivel már pár év óta olyan bérült, ki műmolnársághoz értsen, nem kaphatok, kész vagyok a műmalmi berendezést olcsó áron eladni.

Malmom egyébiránt 4 kövű parasztlőrlésre volt eredetileg berendezve, melyekből csak két követ rendeztem volt be műőrlésre.

MIKÓ DEZSŐ.

* E tárgyban még több feleletet is kaptunk, de nem közöltük, mert új oldalról nem világították meg az ügyet.

SZERK.

(43.) A havasi hófehérke (*Leontopodium alpinum* Cass.) Erdély havasi mészszikláinak földelékében nem nagy ritkaság; terem az Öcsém-hegyen is,* de a Nagy-Hagymásról nincs följegyezve.

A másik növény, mely gyapjasságát tekintve, a hófehérkével fiziognómiai tekintetben megegyezik, s a Nagy-Hagymáson gyakori, a *Cerastium tomentosum* Lam. Elég gyakori ez a növény más havasunkon is, s azok közé a kevesebb havasi növények közé tartozik, a mely a nagyobb számú (80%) kopasz havasi növényekkel szemben a havasok sziklás helyén gyapjasan öltözködik,** hogy a szárazságnak alárendelt helyeken a kiszáradástól megmenekülhessen.

A Balánbányáról küldött hófehérke helyes. BORBÁS VINCZE.

(44.) Maurachen inkább népies mint botanikai gombanév, de ugyanaz, mint a német Morchel, a melyből *Dillenius* a *Morchella* génusznevet latinostotta.

Magyar neve *Clusius* gombái közt *szemerchyek**** Beythe† Nomenclatorában, az 5. l. a *Fungus daetylites* vagy *Maurach* már *zömörchök*. Ebből lett a mai szömörcsök vagy szömörcsög.

Clusius az ő *szemerchyek*-je alatt következőket említi: *Mauracha* †† = *Morchella conica* Pers.; *Braune Maurache* = *Helvella esculenta* Pers.; *Stockmaurache* = *Morchella esculenta* Pers.; *Wollmaurache* = *Morchella patula* Pers.

Clusius óta mind a magyar, mind a külföldi gombászat (mycologia) sokat haladt és változott, a génuszokat másképp javították. Hogy messzire ne menjünk, *Diöszegiék*††† Benkő nyomán a *Phallus esculentus*-t (*Morchella esculenta*) meg a *Phallus impu-*

dicus, szömörcsög (*Phallus*) egy génusz alá foglalták össze, így a *szömörcsög* szó utólag a *Phallus impudicus*-ra ruházódott át. Míelőtt később a *Phallus esculentus* a *Morchellához* vonták, magyarul kucsmagomba nevet kapott, a *Ph. impudicus* pedig megtartotta a szömörcsög nevet. Így a szömörcsög, eredetileg a *Morchella* neve, nem a leghevesebb úton, a *Phallus*-ra származott át és közönségesen maig is a *Phallus*-t nevezik szömörcsögnek. *Clusius* a *Phallus*-t nem nevezte meg.

Az *Ehrenfeld Codex* a XV. század második negyedéből zemerseget (pudor) említ. *Diöszegiék* a szömörcsögöt csakugyan valóságos összetett szónak tekintették s a mintájára redőcsög (*Helvella*) gomba nevet alkották.

A szömörce nevet, a mint a kérdező írja, nem ismerem, a szömörce v. szömörice, a mint én Eger környékén hallottam, a *Rhus Cotinus* L. (*Cotinus* Cogyria Scop. avagy *Cotinus Cotinus* L.) festő és cserző bokor neve. BORBÁS VINCZE.

(45.) Kicsinyben a jégcsinálás aránytalanul sokba kerül, ezért czélszerűbb hűtőkeveréket használni hűtési czélokra. Ilyen hűtőkeveréket kapunk, ha bizonyos sókat vízben oldunk; ha pl. egy liter 13·3 C. fokú vízben feloldunk 300 gr. szalmiákot (chlorammonium), az oldat hőmérséklete leszáll — 5·1 C. fokra, az oldat hőfoka tehát 18·4 C. fokkal száll le az eredeti hőmérséklet alá. Ezt a hűtő keveréket felhasználhatjuk hűtésre, de még fagyasztásra is; minthogy pedig 1 kg. nyers szalmiák 45 kr.-ba kerül, a költség az említett esetben 14 krajczár.

Italok hűtésére +4 vagy +5 fokú hűtőkeveréket használhatunk, a melyet sokkal kevesebb só oldásával, tehát olcsóbban is elő tudunk állítani.

Chlorammonium helyett más sókat is használhatunk; így a chlorkálium (sal digestivum), a kálsialéromot (káliumnitrát) és a chilisaléromot (nátriumnitrát); a költség körülbelül ugyanaz mindegyikkel; ez anyagok minden drogueriában kaphatók, sőt nagyobb vegyes kereskedőknél is.*

Az edény, melyben az ételt vagy italt hűtjük, jól zárjon, hogy a hűtőkeverékből valami bele ne jusson, miért ezáltal élvezhetetlenné válnék. STRAUSS Á.

* Az oldatokból a sókat bepárolgatás útján ismét visszanyerhetjük és újra felhasználhatjuk. SZERK.

* Schur, Oesterr. Botan. Zeitschr. 1858. 22. l.

** Kerner, Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban stb. Bevezető kötet 236. l.

*** *Clusius*, *Rariorum plantarum* historijában, a *fungorum in Pannoniis observatorum brevis historia* szakasz.

† *Clusius*, *Rariorum aliquot stirpium per Pannoniam stb.* című munkája mellett. A szömörczöc (olvasd szömörcsök) nevet *Melius Juhász Péter* (28. l.) is említi, de felismerhetőleg nem ismerteti. Szerinte nyulfülgomba = fungus, Schwemme.

†† *Kalchbrenner*, A magyar gombászat fejlődéséről 27. l.

††† Magyar Fűvészkönyv 584. l.

(46.) A kérdés elméleti része meg van fejtve Fröhlich I., »Elméleti physika« című könyvének 98. §-ában, de könnyen megfejthető az energia megmaradásának elve alapján is.

A számítás eredménye az, hogy a Föld középpontjától számított »s« távolságból szabadon eső test sebességét, mellyel a Föld felszínére érkezik, $v = \sqrt{2gR \left\{ \frac{1}{R} - \frac{1}{s} \right\}}$ egyenlet adja meg, melyben »g« a szabad esés gyorsulását jelenti a Föld felszínén (nálunk közelítőleg $g = 9.81 \text{ m. sec}^{-2}$), »R« pedig a Föld sugarát (a Földet gömbnek tekintve $R = 6.370,430$ méter).

Ha az esés végtelen távolságból kezdődik, úgy $\frac{1}{s} = 0$ és $v = \sqrt{2gR}$; a végtelenből szabadon eső test tehát akkora sebességgel ér a Föld felszínére, mint a melyet elérne, ha a Föld felszínétől a Föld középpontjáig állandó »g« gyorsulással szabadon esett volna.

Ha az utolsó képletbe »g« és »R« értékét helyettesítjük, úgy $v = 11.179$ kilométernek adódik ki, ezzel a sebességgel érkezik tehát a végtelenből szabadon eső test a Föld felszínére. STRAUSS ÁRMIN.

(47.) A pálinkáról semmiféle elemző módszerrel sem lehet biztosan eldönteni, hogy minő anyagból főzték és így azt sem, vajjon adtak-e hozzá szeszt külön.

W. V.

(48.) A felvetett kérdésre nehéz megfelelni, mert voltaképen minden ásványos vízforrás külön individualitás, melyet egyszerűen mással helyettesíteni nem lehet és, ezért nem csak chemiai összetételében, hanem gyógyító hatásában egyik ásványos víz sem egyenlő a másikkal. A szinye-lipóczi Salvator-forrás vize földes savanyúvíz, figyelembe veendő lithium- és boráttartalommal: az erdélyi nevezetesebb savanyúvizek inkább alkalikus vagy vasas vizek, a melyeknek a nátrium-sók és a vas adják meg a jellemet, csakis a borszéki savanyúvizek földes savanyúvizek, ezek azonban elütnek a Salvator-víztől. Még aránylag leginkább lehetne a Salvator-vízhez hasonlítani a kézdi-pojáni Vénus-forrást, a mely szintén földes savanyúvíz. A szilárd részek összege, a mész- és magnéziumbicarbonát, mindkettőben nem sokat különbözik egymástól, a szabad szénsav gáztartalma is hasonló; a lithium a Vénus-forrásban jóval több

mint a Salvatorban, ellenben a bórsavas só hiányzik a Vénus-forrásban. Ez utóbbi bicarbonatot is tartalmaz, míg a Salvatorban ez egészen hiányzik. A vas jelenléte sokszor jó oldala, de gyakran, ha a savanyúvizet mint »borvizet« üditő italként akarjuk használni, kárára szolgál.

A Salvatorhoz hasonló földes savanyúvíz a szorosabb értelemben vett Magyarországon több ismeretes, holott Erdélyben a Vénus-forráson kívül alig találunk mást; mindez természetesen a hegyek petrográfiai viszonyaival áll kapcsolatban. B.

(49.) A kérdéses ivóvizet chemiai eljárással nem lehet élvezhetővé tenni. Próbálja meg, vajjon kevés citromlé hozzákeverésével nem mulik-e el az emésztést zavaró kellemetlen tulajdonsága. W. V.

(50.) A vaskályhák tetején elpárolgó csekély mennyiségű víznek a levegő nedvesítésére eltűnő csekély hatása van. Rendesen csak az emberek megnyugtatóására szolgál. W. V.

(51.) Új-Guineáról minden nemzet fiai irtak, a kiknek ott birtokuk van, sőt mások is. Nehányat im elsorolunk: Chalmers and Gill, Work and Adventure in New-Guinea (London, 1885). Németül, Lipcse 1886. — Romilly, From my Verandah in New-Guinea (London, 1889). — Stone, A few Months in New-Guinea (London, 1880). — Finsch, Neu-Guinea u. seine Bewohner (Brema, 1865). — Lyne, New-Guinea (London, 1885). — Hager, Kaiser-Wilhelms-Land u. der Bismarck-Archipel (Lipcse, 1886). — Schumann u. Hollrung, Flora v. Kaiser-Wilhelms-Land (Berlin, 1889). — Zöllner, Deutsch-Neuguinea (Stuttgart, 1891). — Thomson, British New-Guinea (London, 1892). Guido Cora, Carta speciale della Nuova-Guinea. Turin 1877 (1 kép). — Robidévander Aa, Reizen naar Nederlandsch Nieuw-Guinea (Hága, 1879). — Albertis, Nuova-Guinea (olaszul); angol fordításban is megvan New-Guinea néven (London, 1880). 2 kötet.

(52.) Tagtárs úrnak van igaza, s az illető napilap tárczája téved. A tengely- és keréktörések nem azért gyakoriak télen, mert a 30—40 fokú hideg a vas és acél rugalmasságát csökkenti, hanem azért, mert a pálya merevvé fagy s növeli a rázkódtatás hirtelenségét. W. V.

METEOROLÓGIAI FÖLJEGYZÉSEK

A MAGYAR KIRÁLYI KÖZPONTI INTÉZETEN, BUDAPESTEN

1897 FEBRUÁRIUS HÓNAPBAN.

A.

Nap	Légnyomás milliméterben				Hőmérséklet C. fokban						Párányomás milliméterben				Nedvesség százalékban			
	7h reggel	2h d. u.	9h este	közép	7h reggel	2h d. u.	9h este	közép	maxi-muma	mini-muma	7h reg.	2h d. u.	9h este	közép	7h reg.	2h d. u.	9h este	közép
1	740.9	740.5	740.5	740.6	-4.7	1.1	-1.4	-1.7	1.5	-4.9	3.1	4.0	4.1	3.7	95	79	100	91
2	39.2	37.1	32.3	36.2	-2.4	0.6	4.7	1.0	4.7	-2.7	3.8	4.2	5.3	4.4	100	87	82	90
3	34.0	36.9	41.2	37.4	8.0	8.2	1.9	6.0	8.2	1.9	5.2	5.1	3.8	4.7	64	63	73	67
4	47.6	49.1	48.1	48.3	-2.8	2.1	-0.2	-0.3	2.2	-3.3	3.0	3.2	4.2	3.5	81	61	92	78
5	50.0	52.2	52.4	51.5	-2.9	0.4	-2.9	-1.8	1.0	-3.6	3.1	3.5	2.4	3.0	85	75	66	75
6	46.2	43.8	44.0	44.7	-5.3	-3.5	-3.5	-4.1	-2.9	-5.8	3.0	3.4	3.4	3.3	98	95	98	97
7	42.8	40.7	41.1	41.5	-3.8	-1.7	-2.0	-2.5	-1.4	-5.7	3.4	3.9	3.7	3.7	98	96	94	96
8	42.8	44.4	48.5	45.2	-1.3	2.4	0.8	0.6	3.1	-3.8	4.1	4.1	3.5	3.9	98	75	71	81
9	52.1	52.5	53.4	52.7	-2.7	1.2	-1.4	-1.0	1.2	-4.3	2.4	3.0	2.6	2.7	64	60	62	62
10	52.9	51.6	51.4	52.0	-9.8	0.0	-1.6	-3.8	0.4	-9.9	1.8	2.2	3.3	2.4	84	47	82	71
11	50.9	49.5	48.3	49.6	-0.4	0.6	-0.2	0.0	1.0	-1.8	4.5	4.2	4.4	4.4	100	87	98	95
12	46.7	46.8	48.9	47.5	0.0	2.1	-0.3	0.6	2.6	-0.3	4.3	3.3	2.8	3.5	92	62	63	72
13	49.9	50.8	49.8	50.2	-0.3	2.5	-1.6	0.2	2.8	-1.6	3.9	3.8	3.9	3.9	87	69	96	84
14	48.0	45.0	43.8	45.6	-1.0	4.0	6.2	3.1	6.2	-4.0	4.0	4.8	5.8	4.9	94	78	82	85
15	47.9	53.4	58.4	53.2	2.1	0.9	-2.0	0.3	6.2	-2.0	4.1	4.0	3.6	3.9	77	80	92	83
16	62.1	62.8	62.6	62.5	-4.8	-0.1	-3.8	-2.9	-0.1	-5.2	2.9	3.7	2.6	3.1	90	81	75	82
17	58.8	56.3	57.0	57.4	-1.4	3.4	3.9	2.0	3.9	-3.8	3.5	2.9	3.4	3.3	84	50	56	63
18	56.9	60.3	61.2	59.5	2.7	6.0	0.2	3.0	6.8	0.2	4.3	4.9	4.5	4.6	77	70	96	81
19	61.6	61.2	61.3	61.4	-2.6	3.4	-1.2	-0.1	3.9	-3.2	3.6	5.2	4.2	4.3	96	88	100	95
20	61.5	61.4	61.3	61.4	-1.4	0.0	-1.0	-0.8	0.2	-1.8	4.1	4.4	4.3	4.3	100	96	100	99
21	59.3	56.7	53.7	56.6	-2.6	-0.9	-1.2	-1.6	-0.8	-2.8	3.8	4.2	4.0	4.0	100	98	96	98
22	54.6	56.3	59.1	56.7	1.4	5.4	1.4	2.7	5.4	-1.2	4.3	3.9	3.6	3.9	85	59	71	72
23	59.2	58.4	58.6	58.7	2.1	6.2	6.8	5.0	7.0	0.2	4.3	5.5	5.9	5.2	80	78	80	79
24	59.5	60.2	60.8	60.2	5.5	9.7	7.8	7.7	9.8	5.0	6.0	6.8	6.5	6.4	89	75	78	81
25	60.6	60.4	59.7	60.2	3.4	9.9	3.2	5.5	9.9	2.2	5.0	5.1	5.0	5.0	85	56	87	76
26	55.1	53.2	53.9	54.1	3.6	10.2	9.8	7.9	10.9	2.2	5.1	6.2	6.1	5.8	87	67	68	74
27	53.5	53.5	53.0	53.3	9.4	15.6	11.3	12.1	15.8	8.4	7.1	6.8	5.4	6.4	80	51	53	61
28	53.2	52.6	52.0	52.6	2.4	8.6	8.3	6.4	11.3	2.1	5.5	7.7	7.2	6.8	100	92	88	93
Közép	751.7	751.7	752.0	751.8	-0.3	3.5	1.5	1.6	4.3	-1.8	4.0	4.4	4.3	4.2	88	74	82	81

2-án d. u. 2h jégdara, este felé és este ●. — 3-án reggel 9h-ig ●. — 4-én éjjel ✕. — 6-án hajnalban, reggel, d. e. és d. u. 2h-ig ✕. — 7-én déltől—d. u 3h-ig ✕. — 11-én este és éjjel ●✕. — 14-én nappal többször esőnyom, este felé és este ●. — 15-én d. u. 3h—5h ✕. — 20-án este 10h ködlecsapódás. — 23-án éjjel ●. — 26-án d. e. 1/211h esőnyom.

METEOROLÓGIAI FÖLJEGYZÉSEK

A MAGYAR KIRÁLYI KÖZPONTI INTÉZETEN, BUDAPESTEN

1897 FEBRUÁRIUS HÓNAPBAN.

B.

Nap	Szélirányok és szél erő			Felhőzet				Ozon		Csapadék 24 óra alatt mm.	Földmágnességi megfigyelések Ó-Gyallán					
	7h reggel	2h d. u.	9h este	7h reggel	2h d. u.	9h este	kő- zép	éjjel	napp.		Elhajlás			Horizontális intenzitás		
											7h reggel	2h d. u.	9h este	7h reggel	2h d. u.	9h este
1	—0	NE ¹	SW ²	9	2	10≈	7:0	0	0		70°47'8"	70°46'4"	70°45'6"	2'1125	2'1088	2'1106
2	—0	S ¹	W ⁶	10≈	10Δ	10	10:0	6	3	7·9 Δ ●	46:3	48:5	45:5	114	117	110
3	W ³	NW ³	SW ³	10	5	2	5:7	5	10	0:6 ●	45:9	48:8	44:4	118	091	076
4	NW ²	NW ¹	—0	0	1	10	3:7	4	5	0:9 ✱	46:2	49:7	45:3	101	090	092
5	NW ²	SE ³	E ⁴	3	6	10	6:3	0	0	3:0 ✱	45:1	47:6	45:8	104	105	096
6	—0	N ¹	—0	10✱	10✱	5	8:3	0	0	12:8 ✱	45:8	48:7	45:1	106	116	111
7	—0	—0	W ¹	10	10✱	10	10:0	0	0	5:8 ✱	44:5	49:5	44:5	110	111	087
8	—0	NW ³	N ²	7	4	9	6:7	0	4		44:9	48:6	45:6	103	103	108
9	NW ¹	N ⁴	NW ²	3	7	0	3:3	3	5		44:7	48:7	46:1	109	104	117
10	—0	NW ¹	W ¹	0	0	8	2:7	0	2		45:8	49:8	35:9	122	102	113
11	—0	—0	—0	10	10	10●✱	10:0	0	0	1:6 ●✱	45:1	49:0	46:1	110	095	117
12	NW ²	NW ⁶	W ⁵	3	2	1	2:0	4	9		45:7	49:3	45:7	119	103	109
13	NW ²	NW ³	NW ¹	8	4	0	4:0	7	2		45:8	49:2	44:9	117	091	113
14	—0	NE ¹	SE ²	9	9●	10●	9:3	4	6	1:0 ●	49:0	49:3	41:6	095	104	120
15	NW ³	SE ²	S ²	10	7	9	8:7	9	0	ny. ✱	45:9	49:2	45:9	109	097	109
16	—0	NW ²	—0	2	0	6	2:7	3	6		45:9	49:9	46:0	119	111	113
17	W ²	NW ⁶	NW ⁷	10	7	4	7:0	7	10		45:9	49:5	45:8	119	113	106
18	SW ²	S ¹	—0	4	1	0	1:7	10	3		45:8	48:7	45:9	116	111	108
19	—0	—0	—0	10≈ ³	10	5≈	5:0	0	0		46:3	49:5	46:0	118	106	112
20	W ¹	—0	—0	10≈	10	10≈	10:0	0	2	ny. ≈●	45:8	49:7	46:0	122	121	110
21	—0	—0	W ¹	10≈	10	8	9:3	0	0		45:3	49:1	45:8	129	095	115
22	NW ⁴	NW ⁴	W ¹	6	6	0	4:0	3	9		45:8	50:1	46:6	118	104	099
23	W ¹	NW ²	W ⁴	8	9	4	7:0	10	7	0:7 ●	45:5	49:7	45:5	123	093	108
24	W ⁴	NW ⁴	W ²	4	7	8	6:3	9	3		45:6	51:5	45:0	115	095	111
25	NW ³	W ³	—0	0	2	0	0:7	8	4		45:8	49:6	48:6	117	108	118
26	—0	W ⁵	NW ¹	10	10	1	7:0	0	8	ny. ●	48:5	50:1	44:1	095	101	090
27	W ¹	NW ³	W ²	2	2	4	2:7	3	7		45:0	47:6	41:9	103	080	060
28	—0	NE ¹	NE ¹	10≈	10	10	10:0	0	0		44:7	49:7	43:6	118	104	104
Átlag	1:2	2:2	1:8	6:7	5:8	5:9	6:1	3:4	3:8	34:3	70°45'9"	70°49'2"	70°45'0"	2'1113	2'1102	2'1105

Az egyes elemek szélső értékei (maximum és minimum) k ö v é r betűkkel vannak szedve.

A csapadékos napok száma 9; viharos napok száma 3.

A szélirányok eloszlása: N NE E SE S SW W NW Szélcsend.

3 4 1 3 3 3 17 24 26

Jelek magyarázata: köd ≈, eső ●, hó ✱, jégeső ▲, dara Δ, égi háború ☄, villogás ⚡, ónos eső ☃, harmat ☁, dér ☇, zuzmára ∨, ny. = csapadék nyoma, ← = szélvihar, N = észak, E = kelet, S = dél, W = nyugot.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.